

технічних дисциплін та методичні рекомендації для викладачів щодо проведення експериментальних досліджень.

Література

1. Семьонов М. Д. Дидактичні умови організації пізнавальної діяльності студентів на лабораторних заняттях : дис. ... канд. пед. наук / М. Д. Семьонов. – Самарканд, 1987. – 192 с.
2. Анофрікова С. В. Функціональний підхід до вивчення фізичних приладів у практикумі за методикою й технікою шкільного експерименту / С. В. Анофрікова // Методика використання фізичного експерименту в навчальному процесі. – Свердловськ : СГПІ, 1985. – С. 58–63.
3. Артюх С. Ф. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / С. Ф. Артюх. – Х. : НМК ВО, 1990. – 120 с.
4. Профессиональное образование : словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / [авт. С. М. Вишнякова]. – М. : НМЦ СПО, 1999. – 583 с.
5. Основи наукових досліджень : підручник / [С. Ф. Артюх, І. Я. Лізан, І. В. Голопоров, Н. А. Несторук]. – Х. : УПА, 2006. – 278 с.

ОРЕЛ-ХАЛІК Ю. В.

ВПЛИВ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Україна увійшла в третє тисячоліття незалежною державою. Для її розбудови та досягнення високого рівня життя потрібне осмислення власної самобутності, об'єктивна оцінка національної культури. Важливого значення сьогодні набуває реформування освіти України, зокрема, системи морального виховання. Для цього розроблено законодавчу базу, де майже третина положень стосується культури молоді, оскільки, як відомо, докладаючи зусиль до розвитку морального світогляду молодого покоління, ми зможемо побудувати своє життя як культурна нація, але це потребує великих зусиль, педагогічної майстерності, творчого підходу до всіх ланок виховання й освіти, розвитку гуманістичних цінностей освіти в нашій країні. У зв'язку із цим стандарти знань фахівців для міжнародних комунікацій, вивчення науково-технічної літератури й періодики, читання художньої літератури в оригіналі, а також преси вимагають досконалого опанування всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності – аудіювання, мовлення, читання й письма. Суспільному замовленню також сприяє зростання інтересу студентської молоді до вивчення іноземних мов. Це зумовлено тим, що нині як ніколи гостро постає питання про роль цивілізованого ставлення людини до світу, що і є домінантою у формуванні морального світогляду майбутнього правоохоронця як представника державної влади.

Мета статті – виявити вплив читання іноземною мовою на формування морального світогляду майбутніх правоохоронців.

Нині серед дисциплін, які вивчаються в сучасних навчальних закладах, немає жодної, яка б не була спрямована на формування поряд з іншим й морального світогляду молоді. Існує чимало шляхів, форм, методів і засобів розвитку моральної культури. На наш погляд, індивідуалізація навчального процесу через читання є однією з найбільш ефективних моделей організації навчального процесу відповідно до вимог особистісно орієнтованої моделі навчання.

Удосконалення системи навчального процесу вимагає зближення методів вивчення іноземної мови в загальноосвітній і вищій школі, забезпечення відповідної наступності у формуванні особистості майбутнього фахівця з вищою освітою. Як універсальне педагогічне явище наступність забезпечує встановлення необхідного зв'язку й доцільного співвідношення між частинами навчальної дисципліни (внутрішньодисциплінарні зв'язки між частинами і між спорідненими дисциплінами, а також міждисциплінарні зв'язки). У подальшому ми будемо розглядати вищезазначене при вивченні іноземної мови й використовувати потенціал цієї навчальної дисципліни щодо навчання та виховання майбутнього правоохоронця. Саме від його плідної праці, загального рівня культури, обізнаності, вихованості певною мірою залежить сприйняття владних структур пересічними громадянами.

Як відомо, без втілення спільної моделі в науку та практику підготовка фахівця неможлива, що, у свою чергу, залежить від такого унікального явища, як наступність. У сучасних педагогічних дослідженнях і на практиці наступність традиційно розглядається в межах однієї освітянської системи – школи або вищого навчального закладу. На жаль, міждисциплінарні зв'язки поки що використовуються недостатньо. Але, аналізуючи сутність, можливості, потенціал, резерв іноземної мови, можна довести, що саме вона дає змогу вийти за рахунок міждисциплінарних зв'язків на широкий загальний рівень знань. З огляду на внутрішньодисциплінарні зв'язки основні форми вивчення іноземної мови (читання, письмо, мовлення, переклад, аудіювання) відіграють значну роль у становленні особистості, оскільки спираються на психологічну теорію поетапного формування розумових дій (П.Я. Гальперін та Ф.С. Талізін). За цією теорією, шість послідовних етапів розумової дії можуть служити моделлю наступності й послідовності в розгортанні мовленнєвого процесу, а мовленнєва діяльність, як відомо, відображає розумову, і навпаки, розумова – мовленнєву.

Отже, на прикладі іноземної мови ми спостерігаємо, як відбувається формування її як дисципліни:

- підвищується мотивація, встановлюється низка мотивів, що спонукають до подальшого більш глибокого вивчення іноземної мови. При цьому з'ясовується індивідуальна та загальна мета вивчення іноземної мови;
- реалізується психологічно й гносеологічно найбільш доцільна схема (модель) вивчення іноземної мови (від простого до складного; від тренування до глибоких знань);
- формуються безпосередні дії з її вивчення через читання (враховується зміст матеріалу й методика його опрацювання);

- відбувається тренінг завдяки читанню (виноситься кілька елементів для повторення);
- перетворюється зовнішня мова на внутрішню, що становить вищий рівень знання іноземної мови та її використання;
- втілюються безпосередньо знання, отримані завдяки читанню, у практичну фахову діяльність.

Обрані нами підходи систематизують і впорядковують знання та вміння кожної мовленнєвої дії, наприклад читання, у єдину концептуальну інтегральну цілісність, яка уможлиблює оволодіння будь-якою мовою, в нашому випадку – іноземною, не тільки як частини фахово спрямованих знань, а й дисципліни, яка має необмежений розвивальний і формувальний потенціал. Завдяки наступності ми забезпечуємо розвиток інтелектуально-го й фахового потенціалу, нагромаджуючи досвід і знання особистості.

Теорія програмованого навчання нині є одним з головних засобів, завдяки якому може активно впроваджуватися передовий досвід викладання іноземної мови, зокрема, з урахуванням наступності як складової особистісно орієнтованого навчання, що, у свою чергу, є ефективним засобом подолання розриву між викладанням у школі та вищому навчальному закладі, між сильними і слабкими групами з вивчення іноземної мови. Це має забезпечити використання безмежних можливостей цієї дисципліни для всебічного виховання особистості й навіть підвищення відповідальності викладачів за якість знань тих, хто навчається.

Але найважливішою умовою подолання недоліків й успішного засвоєння знань є диференційований підхід до абітурієнтів, студентів, магістрів – у процесі вивчення іноземної мови. Коли ж вони набувають певних знань, то передбачається розвиток тих навичок, які були набуті під час навчання. Не менш значущою умовою опанування будь-якої мови, зокрема іноземної, є системне розгалуження всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, мовлення, читання, письмо, переклад). Знання із читання іноземною мовою, здобуті під час навчання, використовуються людиною впродовж усього життя. Тому з усіх видів мовленнєвої діяльності саме читання ми приділяємо таку велику увагу, не припиняючи ролі інших її видів.

Забезпечення діяльнісного підходу в поєднанні з поглибленим повторенням у вищому навчальному закладі шкільних знань і вмінь з фонетики, граматики, лексики, їх інтеграція в цілісну систему вищої школи, у нашому випадку за рахунок читання, й сьогодні є малодослідженою ланкою педагогічної науки, тому що традиційно розглядається як виховання. І саме читання як засіб виховання спрацьовує завжди. Тому необхідно із самого початку навчання прищеплювати бажання читати, а також інтерес до інформації, яку можна отримати завдяки читанню як рідною, так і іноземною мовами. Саме це є необхідною складовою розв'язання сучасних проблем безперервної освіти в Україні, підвищення якості знань з іноземних мов, зокрема, з урахуванням як культурологічних, так і фахово спрямованих можливостей і функцій людини з вищою освітою в усіх галузях соціальної та аксіологічної діяльності.

За різних політико-економічних змін, які переживає Україна, коли змінюється уявлення про світ і наше місце в ньому, як ніколи гостро постає питання ролі моральної культури в житті суспільства. Кризові явища, що спостерігаються сьогодні в освіті й вихованні, мають своє глибоке коріння. Вони перебувають під безліччю нашарувань минулого й щедро живляться теперішнім, тому перед освітою постало непросте завдання – долаючи духовну кризу в цілому й молодого покоління зокрема, готувати для незалежної держави національно свідомі кадри високого професійного ґатунку, поєднуючи виховання та самовиховання, насамперед морально-культурне, з навчанням і самонавчанням, збагаченим знаннями наук, яким притаманний постійний пошук, і це неможливо без використання читання як основи пошуку джерела творчого натхнення. Саме в цьому ми бачимо глибокий сенс навчання.

Психологи стверджують, що порівняно зі слуханням і мовленням, читання й письмо є найефективнішими в системі накопичення знань. На жаль, організаційно-методична система забезпечення роботи із читання ще мало опрацьована. Але в сучасних умовах необхідно вжити низку організаційно-педагогічних заходів для забезпечення іншомовної навчальної діяльності й формування морального світогляду майбутніх фахівців із залученням читання як засобу мовленнєвої діяльності.

На всіх етапах розвитку суспільства зміст освіти зазнавав якісних змін під впливом різних чинників: соціально-економічних відносин, комп'ютеризації як одного із засобів програмованого навчання, вдосконалення сучасних методик і технологій, підвищення рівня виробництва, науки, техніки й культури, розвитку освіти та педагогічної теорії, втілення принципу загальної психології, який базується на єдності свідомості й діяльності, мети та завдань виховання, які висуває суспільство перед навчальними закладами.

Мета освіти в нашій країні – забезпечення формування наукового світогляду, розумового розвитку студентів, їх професійної підготовки, моральної, фізичної, естетичної, екологічної культури.

Як свідчить практика, іноземна мова має великі можливості для розвитку ідейно-моральних орієнтацій і підвищення професійно-етичного потенціалу студентів. Вивчення іноземної мови сприяє усвідомленню загальнолюдських цінностей, формуванню уявлень про морально-етичні норми й традиції, що відіграє позитивну роль у фаховому становленні майбутнього правоохоронця. Зокрема, воно сприяє розвитку пізнавальних функцій людини. При цьому розвиваються важливі для майбутнього правоохоронця інтелектуальні функції аналізу й синтезу, які необхідні впродовж усього його професійного життя та без чого неможливе виконання фахових обов'язків, формуються мовні узагальнення й розвивається абстрактне мислення.

Складаючи іншомовне висловлювання, замислюючись над послідовністю й повнотою реплік, студенти вдосконалюють логіку мислення. Крім того, розширюючи обсяг знань, іноземна мова сприяє підвищенню рівня

освіченості та інтелігентності. На нашу думку, завдяки вивченню іноземної мови очищується від бруду й рідна мова [3, с. 163].

Однією із цілей вивчання іноземної мови в немовних вищих навчальних закладах є навчання читати як одному з головних видів мовленнєвої діяльності. Як відомо, навчальний іншомовний матеріал для читання на немовних факультетах – це країнознавчі й фахові тексти, до яких висуваються критеріальні вимоги відповідності обраній спеціальності.

Робота з країнознавчими текстами сприяє формуванню продуктивних інтернаціональних почуттів студентів, виражених ідейних поглядів і стійкої громадянської позиції, морального світогляду, а також вихованню активного та зацікавленого ставлення майбутніх правоохоронців до особливостей духовного життя й культури людей різних країн, поваги до традицій та історії, насамперед, свого народу й інших народів світу.

Читання текстів з фаху іноземною мовою, що знайомлять студентів з новими досягненнями в галузі правознавства, допомагає їм не тільки заглибитися в майбутню спеціальність, а й розвиває пізнавальний інтерес, поповнює запас професійно необхідних знань. Як відомо, програма з іноземної мови у вищих закладах освіти спрямована на формування інтелектуального потенціалу студентів шляхом навчання за новими інтенсивними методами засвоєння інформації. Читання іноземною мовою формує у студентів установку на засвоєння інформації, що сприятиме їх особистісному розвитку та підвищенню професіоналізму [4, с. 28]. Як свідчать отримані нами дані (анкетування, тестування, експрес-опитування), при читанні іноземною мовою зростають показники уваги (приблизно у 3,2 раза), пам'яті (приблизно у 2,7 раза), мислення (приблизно в 1,9 раза), мовленнєвої діяльності (приблизно у 2,1 раза). Цьому, зокрема, має сприяти набуття навичок і вмінь швидкого читання, підвищення якості засвоєння прочитаного матеріалу й активізація творчих здібностей студентів. На це спрямована спеціально розроблена програма вивчення техніки швидкого та інтенсивного читання й концепції психолого-педагогічної цілісності навчально-виховного процесу у вищій школі [1, с. 54].

Читання можна розглядати з різних позицій: як психічний процес; як процес мовленнєвої діяльності; як навчальну діяльність тощо. У процесі вивчення іноземної мови індивідуальне читання виступає також як різновид мовленнєвої діяльності і саме як такий формує науковий та моральний світогляд студентів завдяки освоєнню знань як теоретичних, так і практичних, на тлі яких у майбутньому формуються вміння й навички соціально корисної діяльності особистості. Література апелює до розуму, до почуттів, збуджує уяву та фантазію, саме тому при вивченні іноземної мови ми ставимо за мету оволодіння процесом читання настільки, щоб ним можна було користуватися у професійній діяльності. Студенти повинні засвоїти якомога більше видів читання з високим ступенем автоматизації всіх операцій під час перцептивної переробки інформації. Як відомо, для того, щоб навчитися змістовно переробляти інформацію через читання, необхідно набути таких навичок і вмінь:

- виокремлювати в тексті змістовні елементи й факти;
- співвідносити виокремлені факти;
- узагальнювати й синтезувати їх;
- здійснювати змістовне прогнозування;
- розрізняти структурні особливості текстів різних жанрів;
- прогнозувати події на мовленнєвому рівні;
- володіти оперативною пам'яттю [4, с. 49].

Крім загальнодидактичних принципів, процес читання іноземною мовою має бути підпорядкований реалізації комплексної мети, а саме: вихованню, освіті, розвитку особистості й професіоналізму майбутнього правоохоронця.

Головна мета роботи з текстами у вищому навчальному закладі – практичне оволодіння різними видами читання: ознайомчим, вивчальним, проглядовим та пошуковим. І це слід здійснювати в тісному взаємозв'язку, але підходячи диференційовано до формування кожного з них.

Добір й організація мовленнєвого матеріалу для читання та вся робота з формування навичок і вмінь мають здійснюватися на основі функціонального підходу. Свого часу англійський методист М. Уест писав із цього приводу: “...Читаючи статтю в “Лансет”, я пробіг очима перший параграф, в якому говорилося про попередню роботу, що не стосується цікавого для мене питання, швидко прочитав наступну частину, щоб мати уявлення про мету, характер дійсного експерименту, прочитав й опис експерименту; вивчив результати і висновки”.

Як бачимо, гнучке варіювання різними видами читання є головним показником сформованості навичок читання, і їх опанування становить базу для самостійного, адекватного й швидкого оволодіння необхідною інформацією для виконання певних робіт у даний час або з орієнтацією на пролонгований пошук знань. Отже, для формування знань і навичок з іноземної мови, інтелектуального й морального розвитку майбутнього правоохоронця необхідно творчо підходити до всіх видів читання.

Відомо, що добре підібрані тексти з іноземної мови формують духовні й загальнолюдські цінності в майбутніх фахівців. Використовуючи тексти з іноземної мови, можна багато зробити для духовного та морального розвитку особистості. Зокрема, особливу увагу слід приділяти вихованню духовності майбутніх правоохоронців, головним завданням діяльності яких є створення реально дієвого режиму правопорядку й законності. І саме специфіка дисципліни “Іноземна мова” дає змогу сформувати моральний світогляд студентів, базуючись на оригінальній літературі. Освоєння досвіду роботи фахівців країни, мова якої вивчається, допоможе підготувати кваліфікованих правоохоронців з високими професійними якостями.

Проте цього неможливо досягти без опори на високу моральність, загальну культуру фахівця, особливо це відчутно в правознавстві. Правнича діяльність – особлива галузь, де моральна культура має велике значення, тому що проблеми, які вирішують правоохоронці сьогодні, пов'язані з прийняттям складних моральних рішень. Саме тому у процесі професійної підготовки майбутніх правників загальнокультурний розвиток і моральне

виховання посідають особливе місце. Необхідно навчити студентів професійно мислити й діяти. У зв'язку із цим ефективним є залучення творів мистецтва при вивченні іноземної мови у вищому навчальному закладі. Найскладніші моральні поняття стають доступними й актуальними для студентів завдяки гуманітарним реформам у педагогічній науці та практиці, оскільки мистецтво допомагає збагнути загальнолюдські цінності, досягнути багатолітнього досвіду поколінь.

Висновки. Таким чином читання іноземною мовою має величезний виховний потенціал і пізнавальну інформацію, слугує засобом самовиховання особистості. Тому обов'язковим компонентом занять з іноземної мови є спрямований вплив на думки й почуття особистості, на виховання її загальної та моральної культури, що забезпечить гармонійний розвиток особистості.

Читання є ключовим етапом навчання. Безперечно, застосування різних видів читання при вивченні іноземної мови у процесі фахової підготовки майбутніх правоохоронців сприятиме розвитку їхньої моральної та професійної культури.

Література

1. Андреев О.А. Техника быстрого чтения / О.А. Андреев. – М., 1991. – 267 с.
2. Бердычевский А.Л. Оптимизация системы обучения иностранному языку / А.Л. Бердычевский. – М. : Высш. шк., 1989. – 101 с.
3. Брудный А.А. Понимание как компонент психологии чтения / А.А. Брудный // Проблемы социологии и психологии чтения. – М., 1975. – С. 162–172.
4. Вейзе А.А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста / А.А. Вейзе. – М. : Высшая школа, 1985. – 127 с.
5. Калашник Н.Г. Естетичні смаки: їх витоки і формування : монографія / Н.Г. Калашник ; М-во внутр. справ України, ЗЮІ. – Запоріжжя : Просвіта, 2001. – 344 с.

ПОПОВ В.Д.

ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Моральну діяльність та поведінку людини визначає її спрямованість. Тому найважливішим і водночас найскладнішим завданням школи є виховання в школярів моральної спрямованості, яку характеризують такі цінності та ідеали, що здатні відновити й підвищити сенс життя молодого покоління.

Моральна спрямованість є порівняно стійкою системою мотивів, що виникає на основі присвоєння індивідом загальнолюдських і громадянських цінностей, які стали для нього суб'єктивно значущими й виступають внутрішніми спонуканнями до вияву самоактивності з метою реалізації та-